ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ 2008-2012ԹԹ. ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ

ԵՐԵՎԱՆ - 2007

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ....3
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ 4
ԳԼՈՒԽ I. ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 2003-2007 ԹԹ. 6
1.1 . Հայաստանում կոռուպցիայի մակարդակի գնահատականը, գերիշխող 6
տեսակները, բնագավառներն ու ոլորտները 6
1.2. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա միջոցառումների իրականացման 2003-2007 թթ. ծրագրի արդյունքները....7
1.3. Կոռուպցիայի դեմ պայքարում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած 8
միջազգային պարտավորությունները....8
ԳԼՈՒԽ II. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2008-2012 ԹԹ. 9
2.1. կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետ, համակարգված քաղաքականությունը....9
2.2. ՀՀ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների 10
ծրագրի հիմնական սկզբունքները, նպատակներն ու ակնկալվող արդյունքները....10
2.3. ՀՀ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2008-2012 թթ. 12
միջոցառումների ծրագրի հիմնական (առաջնահերթ) ուղղություններն ու 12
խնդիրները 12
2.4. Հակակոռուպցիոն քաղաքականություն իրականացնող մարմին կամ մարմիններ 15
ԳԼՈՒԽ III.ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ....16
3.1. Կոռուպցիայի դեմ պայքարի կանխարգելման միջոցները 16
3.2. Կոռուպցիայի քրեականացումը և իրավապահ գործունեությունը 18
3.3. Կադրերի պատրաստումը և վերապատրաստումը, կոռուպցիայի մասին 18
տեղեկատվության կառավարումը 18
3.4. Կոռուպցիայի դեմ պայքարում քաղաքացիական հասարակության աջակցությունը....20
ԳԼՈՒԽ IV. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ, ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ ՈՒ ՃՅՈՒՂԵՐՈՒՄ....22
4.1 . Գործադիր իշխանություն 22
4.2 . Օրենսդիր իշխանություն 23
4.3 . Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ 23
4.4 . Դատական և դատախազական մարմիններ 23
4.5. Ֆինանսական հատված և առուդիտ....24
4.6. Քաղաքական հատված կամ քաղաքական կոռուպցիա 24
4.7. Մասնավոր հատված....24
ԳԼՈՒԽ V. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ....25
ԳԼՈՒԽ VI. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2009-2012ԹԹ. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ 28
ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ, ԿԱՐԻՔՆԵՐՆ ԵՎ ՊԱՀԱՆՋՎՈՂ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԸ....29
ՀՀ հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարության նախագծի մշակման աշխատանքների կազմակերպումը և նախապատրաստումը....29
ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մշակման փորձագիտական խմբի կարիքները....30
ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ 2009-2012 ԹԹ.ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ....32

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԺ	*Ազգային ժողով*
ԱՀՌԾ	*Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիր*
ՔԾԽ	*Քաղաքացիական ծառայության խորհուրդ*
ՀԱԱ	*Համախառն ազգային արդյունք*
ԿԸՀ	*Կոռուպցիայի ընկալման համաթիվ*
ԱՏԵՀՑ	*Անցումային տնտեսությամբ երկրների հակակոռուպցիոն ցանց*
ԲՀԻ	*Բաց հասարակության ինտիտուտ*
ԵԱՀԿ	*Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն*
ԵԽ	*Եվրոպայի խորհուրդ*
ԶԼՄ	*Զանգվածային լրատվության միջոցներ*
ՀԿ	*Հասարակական կազմակերպություն*
ՀՀ	*Հայաստանի Հանրապետություն*
ՀԲ	*Համաշխարհային բանկ (WB)*
ՀՌԻՄԾ	*Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիր*
ՄԱԶԾ	*Միացյալ ազգերի զարգացման ծրագիր*
ՖԴԿ	*ՀՀ կենտրոնական բանկի ֆինանսական դիտարկումների կենտրոն*
ԱՄՊ	*Առևտրի միջազգային պալատ*
ՏՀԶԿ	*Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն (OECD)*
ԵՀՔ	*Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ENP)*
ԿԴՊՊԽ	*Կոռուպցիայի դեմ պայքարող պետությունների խումբ (GRECO)*
ՄԱԿԿԴԿ	*Միավորված ազգերի կազմակերպության Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիա (UNCAC)*
ՄԶՆ	*Մեծ Բրիտանիայի միջազգային զարգացման նախարարություն (DFID)*

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի սոցիալ-քաղաքական և տնտեսական նկարագիրը:

Այս բաժնում ցանկալի է ներկայացնել Հայաստանի տնտեսական, սոցիալական և քաղաքական համառոտ նկարագիրը, որը պատկերացում կտա կոռուպցիայի դեմ պայքարի, կոռուպցիայի նվազեցման գործում քաղաքական, սոցիալական և տնտեսական նախադրյալների ստեղծման, փաստացի իրավիճակի վերաբերյալ:

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և միջոցառումների ծրագրի մշակման մեթոդոլոգիան:

Նոր հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը՝

- պետք է լինի հակակոռուպցիոն քայլերի, միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունների կատարման համար պայմանների ստեղծման ու ապահովման նախադրյալ և երաշխավոր,
- այն պետք է ունենա վերջնական արդյունքներով գնահատվող ուղղվածություն, ինչը նշանակում է, որ կոնկրետ պետք է սահմանել կոռուպցիայի կրճատման սահմանանիշեր և այն քայլերը, որոնք կհանգեցնեն այդ սահմանված ցուցանիշներին հասնելուն,
- պետք է մշակվի քաղաքացիական հասարակության մասնակցային սկզբունքով, այլ ոչ թե նրան միայն տեղեկացնելու ճանապարհով,
- պետք է ունենա մոնիտորինգի, այդ թվում հասարակությանը հաշվետվողականության համակարգ, որի կազմակերպչականման համակարգը պետք է մշակվի ու դառնա ռազմավարական ծրագրի բաղկացուցիչ մաս,
- պետք է ունենա մշակման և կառավարման ճկուն ու հստակ համակարգ:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի մշակման ժամանակ որպես հիմնաղբյուրներ պետք է ընդունվեն այնպիսի փաստաթղթեր, ինչպիսիք են՝ ՀՀ կառավարության ծրագիրը, ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը, ՀՀ աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիրը, Եվրոպական նոր հարևանության քաղաքականության ծրագիրը, տվյալ բնագավառում տարվող բարեփոխումների քաղաքականությունը, արդյունավետ և ազնիվ (արդար) կառավարմանն ուղղված երկրի ջանքերը:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի առաջարկվող միջոցառումներն ու քայլերի հաջորդականությունը համադրելի պետք է լինեն ՀՀ կողմից կոռուպցիայի դեմ պայքարում ստանձնած միջազգային պայմանագրերի, կոռուպցիայի դեմ պայքարում համագործակցության այնպիսի նախաձեռնությունների շրջանակում մշակված երաշխավորությունների պահանջներին, ինչպիսիք են կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խմբի (այսուհետ՝ *ԿԴՊՊԽ*) ու տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (այսուհետ՝ ՏՀԶԿ) անցումային տնտեսություններով երկրների Ստամբուլյան գործողությունների պլանով ստանձնած երաշխավորություններ-առաջարկություններն են:[1]

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի նախապատրաստման ժամանակ անհրաժեշտ է հիմք ընդունել ՀՀ գործող օրենսդրությունը, համապատասխան գերատեսչական փաստաթղթերը, միջազգային, մասնավորապես, կոռուպցիայի դեմ պայքարում մասնագիտացված կազմակերպությունների կողմից իրականացված ուսումնասիրությունների, հետազոտությունների, հարցումների ու զեկույցների տվյալները, ինչպես նաև ըստ անհրաժեշտության կոռուպցիայի դեմ պայքարում միջազգային լավագույն փորձի արդյունքները:

[1] Տ»ս սույն փաստաթղթի ՀՀ ստանձնած միջազ·ային պարտավորությունն»ր բաժինը

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի մշակումը և նախապատրաստումը պետք է ընթանա մասնակցային գործընթացի սկզբունքով, ինչը նշանակում է որ ծրագրի մշակման աշխատանքներին հասարակությունը ի դեմս հասարակական կազմակերպությունների, մամուլի և զանգվածային այլ լրատվամիջոցների, քաղաքացիական նախաձեռնությունների և այլ շահագրգիռ կազմակերպությունների, պետք է իրենց մասնակցությունը բերեն ծրագրի համապատասխան առաջարկությունների մշակմանը, իսկ հետագայում՝ դրա իրականացմանը և մոնիթորինգին:

Փորձագիտական խումբը պետք է սերտ համագործակցի շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների հետ՝ հիմք ընդունելով ռազմավարության մշակման պատասխանատու՝ ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիթորինգի հանձնաժողովի առաջարկությունները և նկատառումները:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիրը պետք է ներառի 2008-2012 թթ. ժամանակահատվածը: Ժամկետները կվերաբերեն ծրագրի միջոցառումներին:

ՀՀ կառավարության ամենամյա գործունեության միջոցառումների ծրագրում անհրաժեշտ է ներառել 2008-2012թթ. ծրագրի համապատասխան հակակոռուպցիոն միջոցառումները կամ դրանց շարունակականությունը ապահովող գործողությունները, որով հնարավորություն կստեղծվի նոր ռազմավարությամբ սահմանված քաղաքականության իրականացման համար: Մյուս կողմից այս մեխանիզմը հնարավորություն կտա նախանշված միջոցառումների իրականացումը ապահովել բյուջետային միջոցներով և ամեն մի միջոցառման կատարման համար ունենալ կոնկրետ քաղաքական պատասխանատու մարմին:

ԳԼՈՒԽ I. ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 2003-2007 ԹԹ.

1.1 . Հայաստանում կոռուպցիայի մակարդակի գնահատականը, գերիշխող տեսակները, բնագավառներն ու ոլորտները

Հայաստանում կոռուպցիայի մակարդակի գնահատման նպատակով ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրում նպատակահարմար է օգտագործել առավել հանրահայտ և Հայաստանում օգտագործվող ցուցանիշների համակարգերը: Դրանց մեծ մասն այսօր օգտագործվում է ինչպես հակակոռուպցիոն ռազմավարության մշակման, երկրի ընդհանուր տնտեսական առաջընթացի նկարագրման, կառավարման արդյունավետության, այնպես էլ՝ միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցության ապահովման, կոռուպցիայի կրճատման նպատակով ստանձնած երաշխավորությունների կատարումը գնահատելու համար:

Բացի կոռուպցիայի գնահատման միջազգային գնահատականներից (*«Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ»*[2], *Համաշխարհային Բանկի*[3], *«Ֆրիդոմ Հաուզ»*[4], *«Գելափ»*[5]*կազմակերպություններ*), անհրաժեշտ է տեքստի շարադրանքում անդրադառնալ Հայաստանում կոռուպցիայի գնահատման տեղական ներքին համակարգին՝ ցուցանիշներին, գործող վիճակագրությանը, ըստ բնագավառների և ոլորտների կոռուպցիայի գնահատման հարցումներին և ուսումնասիրություններին, այդ թվում մարդու իրավունքների պաշտպանի զեկույցին:

Այս բաժնում անհրաժեշտ է ներկայացնել նաև կոռուպցիայի գնահատման համակարգի «բացերը» և դրանց հաղթահարման ուղիները:

[2] http://www.transparency.org/policy_and_indices/cpi
[3] http://www.info.worldbank.org/governance/beeps
[4] http://www.freedomhouse.hu/nit.html
[5] http://www.galluppoll.com/content/?ci=25612&pg=1

1.2. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա միջոցառումների իրականացման 2003-2007 թթ. ծրագրի արդյունքները

Հակիրճ նկարագրել ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության 2003-2007թթ. ծրագրի ընդհանուր դերակատարության, մոտեցումների, ուղղությունների, կոռուպցիայի դեմ պայքարի միջոցների վերաբերյալ կատարված աշխատանքը:

«ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարական ծրագիրն իր առաքելությունը 2003-2007 թթ. համար իրականացրեց, մասնավորապես, կոռուպցիայի կանխարգելման ուղղությամբ բազմաթիվ օրենսդրական փաստաթղթերի ընդունման (50-ից ավելի օրենք և ենթաօրենսդրական փաստաթուղթ), ինստիտուցիոնալ նոր կառույցների ստեղծման, հակակոռուպցիոն պայքարի միջազգային կազմակերպություններին (ԵՄ-ի ԿԴՊՊԽ-ի և ՏՀԶԿ անցումային տնտեսության երկրների հակակոռուպցիոն պայքարի ցանց) անդամակցման, ինչպես նաև միջազգային համաձայնագրերին միացման գործում, (ԵՄ կոռուպցիայի դեմ պայքարի քաղաքացիական և քրեական կոնվենցիաների, ՄԱԿ-ի կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիա) և այլն:»

Այս տեքստը հակիրճ օրինակ է՝ հետագա նյութի շարադրման համար:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա միջոցառումների իրականացման 2003-2007թթ. ծրագրի արդյունքները շարադրելիս ցանկալի է հենվել ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի նիստերում քննարկված նյութերի, ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողովի, նրա աշխատանքնային խմբերի կողմից ստեղծված նյութերի, հաշվետվությունների, հրապարակումների, ինչպես նաև հասարակական և միջազգային կազմակերպությունների կողմից իրականցված ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների վրա:

Առանձին հարցաշարերով, ըստ միջոցառումների ու պատասխանատուների վերլուծել ՀՀ պետական համապատասխան կառավարման մարմինների, հասարակական և միջազգային կազմակերպությունների կողմից ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության միջոցառումների իրականացման վիճակը, ոչ միայն ըստ ժամկետների և ստեղծված օրենսդրական փաստաթղթերի, այլև ըստ միջոցառումների բովանդակության և ձեռք բերված արդյունքների: Մանրամասն վերլուծության ենթարկել միջոցառումների կիրառումից հետո տեղի ունեցած փոփոխությունները, ներկայացնել գործող «բացերը», նկարագրել կարիքներն ու պահանջները հակակոռուպցիոն միջոցառումների վերջնական արդյունքներին հասնելու համար:

Այնուհետև անհրաժեշտ է նկարագրել ՀՀ 2003-2007թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի այն «քաղած դասերը» և բաց թողնված հնարավորությունները, որոնք ունեցել են կամ կարող էին ունենալ էական ազդեցություն կոռուպցիայի կրճատման գործում: Ըստ նկարագրված «քաղած դասերի» և բացթողնված հնարավորությունների՝ վերլուծել կոռուպցիոն ռիսկերի առաջացման պատճառները:

Նշված գործընթացը պետք է իրականացվի ըստ ՀՀ 2003-2007թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի կառուցվածքային բաժինների և միջոցառումների: Մասնավորապես, բանկային, հարկային, մաքսային, կրթության, առողջապահության ոլորտներ, գործարար միջավայր, դատական համակարգ և այլն:

Վերլուծության մեջ անհրաժեշտ է ներառել նաև այն բաժիններն ու ոլորտները, որոնք բացակայում են հակակոռուպցիոն 2003-2007թթ. ռազմավարական ծրագրում: Ըստ այդ ոլորտների՝ ներկայացնել կոռուպցիայի դեմ պայքարի շրջանակներում իրականացված քայլերը, «քաղած դասերը» և բաց թողնված հնարավորությունները, վերլուծել դրանց առաջացման պատճառները:

1.3. Կոռուպցիայի դեմ պայքարում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունները

«2004 թ. հունվարին Հայաստանը դարձել է ԿԴՊՊԽ-ի անդամ6, իսկ 2004 թ. հունիսին և դեկտեմբերին՝ համապատասխանաբար ստորագրել և վավերացրել է Եվրոպայի խորհրդի «Քրեական իրավունքի մասին» և «Քաղաքացիական իրավունքի մասին» հակակոռուպցիոն կոնվենցիաները: Հայաստանը նաև ներգրավվել է Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ)՝ նախկին խորհրդային 8 երկրի համար նախաձեռնած «Ստամբուլի հակակոռուպցիոն գործողությունների պլան» ծրագրում7:

Հայաստանի մասին ԿԴՊՊԽ -ի առաջին զեկույցն ընդունվել է 2006թ. մարտին: Այն ներառել է ՀՀ կառավարության կողմից հակակոռուպցիոն միջոցառումների արդյունավետության գնահատման առաջին և երկրորդ փուլերի արդյունքները:

ՏՀԶԿ -ի «Ստամբուլի հակակոռուպցիոն գործողությունների պլանը» ներառում է Հայաստանը, Ադրբեջանը, Վրաստանը, Ղազախստանը, Ղրղզստանը, Ռուսաստանը, Տաջիկստանը և Ուկրաինան: Այն կոչված է բարելավելու նշված երկրների հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը միջազգային փորձագետների կողմից մշակված առաջարկությունների միջոցով: Հայաստանին վերաբերող առաջարկությունները մշակվել և ընդունվել են 2004թ. հունիսի 15-18-ին Փարիզում կայացած հանդիպման ժամանակ: 2006թ. դեկտեմբերին Փարիզում տեղի ունեցած ՏՀԶԿ -ի մոնիտորինգի 6-րդ հանդիպման ընթացքում քննարկվել է Հայաստանի առաջընթացը 2004թ. առաջարկությունների կատարման գործում և ընդունվել երկրի գնահատման (մոնիտորինգի) զեկույցը:8:

Եվրամիության եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) շրջանակներում Եվրոպական միությունն ու Հայաստանը 2006թ. նոյեմբերին վավերացրել են գործողությունների ծրագիրը, որում կոռուպցիայի դեմ պայքարը ներառված է որպես գերակա ոլորտ9:

2005թ. մայիսին ՀՀ-ը ստորագրել է Միավորված ազգերի կազմակերպության «Կոռուպցիայի դեմ» կոնվենցիան (ՄԱԿԿԴԿ)10, որը վավերացվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից. 2006թ. հոկտեմբերին: 2006թ. դեկտեմբերին Հորդանանում կայացած՝ ՄԱԿԿԴԿ-ը վավերացրած պետությունների առաջին հանդիպմանը որոշվել է սահմանել մոնիթորինգի մեխանիզմ, որը կպարունակի պարտադիր և կամավոր դրույթներ, ինչպես նաև հիմնել միջազգային հիմնադրամ իրավական գծով փորձագետների համար ու մշակել դատական և իրավապահ մարմինների կարողությունների զարգացման համաշխարհային ծրագիր:»

Նշված տեքստը օրինակ է հետագա նյութի շարադրանքի համար:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարում միջազգային համապատասխան պայմանագրերով, համագործակցության նախաձեռնություններով Հայաստանի ստանձնած պարտավորությունների համառոտ բովանդակության նկարագրությունը, կատարված աշխատանքների գնահատականը, ըստ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ուղղությունների և միջոցների: Կոռուպցիայի դեմ պայքարում միջազգային պայմանագրերով սահմանված պահանջների համապատասխանությունը Հայաստանում տիրող իրավիճակին, «բացերի» նկարագրությունը:

6 http://www.greco.coe.int
7 http://www.oecd.org/corruption/acn
8 http://www.oecd.org/document/35/0,2340,en_2649_34857_37846947_1_1_1_1,00.html
9 http://www.aeplac.am/pdf/enp_ap_arm.pdf
10 http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

ԳԼՈՒԽ II. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2008-2012 ԹԹ.

2.1. կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետ, համակարգված քաղաքականությունը

Ելնելով օրենքի գերակայության, պետական համակարգի և պետական գույքի պատշաճ կառավարման, ազնվության և անկաշառության, հանրության մասնակցության, հրապարակայնության, թափանցիկության և պատասխանատվության բարձրացման սկզբունքներից՝

- ՀՀ հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը պետք է սահմանի և խրախուսի կոռուպցիայի կանխարգելմանն ու բացահայտմանն ուղղված (այդ թվում միջազգային) պրակտիկայում կիրառվող արդյունավետ տեսակները,
- նախանշվող քաղաքականությունը հնարավորություն պետք է ընձեռի կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի տեսանկյունից պարբերաբար գնահատել պետական մարմինների գործունեության արդյունավետությունը, պետական պաշտոնյաների հայեցողական լիազորությունների մակարդակը, ստուգումների ու հակակշիռների առկայությունը, համապատասխան իրավական ակտերը և վարչական միջոցները՝ դրանց համարժեքությունը,
- նոր քաղաքականությունը հնարավորություն պետք է ընձեռի ազատորեն համագործակցել համապատասխան միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպությունների հետ, ծավալել հասարակական երկխոսություն՝ պետական մարմինների և քաղաքացիական հասարակության միջև,
- նոր հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը պետք է շեշտը դնի երկրորդ սերնդի բարեփոխումների շարունակականության ապահովման վրա, ամրապնդելով հակակոռուպցիոն հաստատությունների գործունեության կարողություններն ու ունակությունները
- հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը պետք է խրախուսի մասնավոր հատվածին՝ շարունակելու կառավարման արդյունավետ մեխանիզմների ներդրումը՝ կոռուպցիայի մասին հայտարարություններից անցնելու հակակոռուպցիոն գործուն միջոցների ձեռնարկմանը
- հակակոռուպցիոն նոր քաղաքականությունը պետք է նպատակաուղղված լինի անխուսափելի դարձնել կոռուպցիոն իրավախախտումների համար անձանց պատասխանատվությունը:

2.2. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի հիմնական սկզբունքները, նպատակներն ու ակնկալվող արդյունքները

Ծրագրի հիմնական սկզբունքներն են՝

1. օրենքի առջև բոլորի հավասարությունը և օրենքի գերակայությունը,
2. պետական արդար կառավարման համակարգի արմատավորումը և գործունեության հրապարակայնությունը,
3. կոռուպցիայի մասին տեղեկատվություն փնտրելու, ստանալու, հրապարակելու և տարածելու ազատությունը, հանրության իրազեկվածությունը,
4. կոռուպցիոն երևույթների բացահայտման ու պատասխանատվության կիրառման անխուսափելիությունը,
5. հակակոռուպցիոն քաղաքականության անընդհատությունն ու շարունակականությունը:

Ծրագրի հիմնական նպատակն ու ակնկալվող արդյունքներ են՝

- կոռուպցիայի հակազդման արդյունավետ, համակարգված քաղաքականության իրականացումը պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մակարդակներում,
- հանրության մասնակցության ապահովումը պետական հակակոռուպցիոն քաղաքականության որոշումների կայացմանը,
- պետական ծառայողների ազնվության, անկաշառության ունակությունների զարգացումը,
- որոշումների կայացման գործընթացների թափանցիկության բարձրացումը
- քաղաքական որոշումներ կայացնողների հրապարակային գործունեության և պատասխանատվության մեծացումը,
- հակակոռուպցիոն օրենսդրության ներդաշնակեցումը միջազգային օրենսդրության պահանջներին,
- պետական մարմինների և ֆինանսների նկատմամբ վերահսկողության բարձրացումը,
- հասարակության կողմից պատժի անխուսափելիության գիտակցումը :

«ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի հիմնական նպատակը Հայաստանում կոռուպցիայի մակարդակի կրճատումն է, այն հաշվով, որ 2013թ. Հայաստանը ձեռբազատվի «համակարգային կոռուպցիայից» կամ դրա տարածվածության բարձր աստիճանից:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի նպատակներից են ՀՀ հակակոռուպցիոն օրենսդրության և ենթակառուցվածքների համապատասխանեցումը Հայաստանի կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերի պահանջներին, այդ թվում եվրոպական միության օրենսդրությանը, ինչպես նաև կոռուպցիաի տարածումը «կառավարելի» դարձնելը՝ կոռուպցիայի գնահատման և մոնիտորինգի սեփական ցուցանիշների համակարգի ձևավորումը:»

Նշված տեքստը մի փոքրիկ օրինակ է այս բաժնի շարադրանքի վերաբերյալ, որը պետք է ամփոփվի ռազմավարության մյուս համապատասխան գլուխների ձևավորումից հետո:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի նպատակների և արդյունքների մշակման (շարադրման) ժամանակ նպատակահարմար է առաջնորդվել հետևյալ չափանիշներով՝

- դրանք պետք է լինեն իրատեսական և ամբողջական,
- լինեն կոնկրետ և առարկայական,
- չափելի, քանակապես և (կամ) որակապես գնահատելի:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի նպատակներն ու արդյունքները պետք է միմյանց հետ շաղկապված լինեն ըստ ռազմավարության ծրագրի ուղղությունների, խնդիրների և միջոցառումների:

2.3. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2008-2012 թթ. միջոցառումների ծրագրի հիմնական (առաջնահերթ) ուղղություններն ու խնդիրները

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի հիմնական ուղղություններ կարող են դիտարկվել[*]՝

1. **կոռուպցիայի կանխարգելումը**

   - ՀՀ հակակոռուպցիոն նոր քաղաքականության մշակումը,
   - օրենսդրական դաշտի կատարելագործումը,
   - կոռուպցիայի դեմ պայքարի և հակակոռուպցիոն քաղաքականության ինստիտուցիոնալ կառույցների կարողությունների զարգացումը,
   - հանրային միասնական ծառայության համակարգի ձևավորումը, վարքագծի կանոնների, շահերի բախման ինստիտուտը, եկամուտների և գույքի հայտարարագրման համակարգը, պետական ծառայողների վարձատրության համակարգը,
   - պետական գնումները, պետական ֆինանսները, աուդիտն ու վերահսկողությունը,
   - փողերի լվացման դեմ պայքարը,
   - պետական կառավարման համակարգի հաշվետվողականությունը.

2. **կոռուպցիայի քրեականացումը**

   - ՀՀ օրենսդրության մեջ կոռուպցիոն հանցագործությունների սահմանում և դրանց բովանդակության համապատասխանեցումը միջազգային ստանդարտներին,
   - համարժեք պատիժների սահմանում կոռուպցիոն հանցագործությունների համար,
   - իրավապահ մարմինների կարողությունների զարգացում,
   - կոռուպցիոն հանցագործությունների արդյունքում ստացված եկամուտների և օգուտների բռնագրավում,
   - վաղեմության ժամկետներ,
   - հանցակցություն և պարտակում.

3. **քաղաքացիական հասարակության ներգրավումը կոռուպցիայի դեմ պայքարում, նրա հետ համագործակցության զարգացումը**

   - քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացի խրախուսում,
   - քաղաքացիական հասարակության համար տեղեկացվածության մատչելիության բարձրացում,
   - քաղաքացիական հասարակության կողմից վերահսկողության ընդլայնում,
   - քաղաքացիական հասարակության հետ երկխոսության զարգացման այլ ուղիների ստեղվում.

---

[*] Ն»րքոհիշյալ հակակոռուպցիոն ռազմավարության հիմնական ուղղությունն»րի առաջնահ»րթությունն»ը փաստաթղթի հ»ղինակն»րի կողմից ն»րկայացված առաջարկությունն»ր »ն և կարող »ն փոփոխության »նթարկվ»լ կոռուպցիայի դ»մ պայքարի խորհրդի և ՀՀ կառավարության կողմից հաստատման ժամանակ:

4. **բնակչության շրջանում հակակոռուպցիոն կրթալուսավորչական գործունեության ծավալումը**

   - բնակչության մոտ կոռուպցիայի բացասական հետևանքների ընկալման մակարդակի բարձրացում,
   - կոռուպցիոն հնարավոր դեպքերի մասին տեղեկատվության հավաքագրման մեթոդների և տեխնիկայի զարգացում,
   - կառավարության գործունեության թափանցիկության մակարդակի բարձրացում՝ էլեկտրոնային միջոցներով.

5. **մասնավոր հատվածում կոռուպցիայի կրճատմանն ուղղված կոնկրետ քայլերի մշակումը.**

6. **հակակոռուպցիոն պայքարի միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցությունը.**

7. **միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունների իրականացումը.**

8. **կոռուպցիայի դեմ պայքարի մոնիտորինգի ու գնահատման համակարգի ձևավորումը և զարգացումը:**

Ըստ ռազմավարության ուղղությունների՝ անհրաժեշտ է նկարագրել նաև այն հիմնական անելիքները, որոնք Հայաստանի համար խնդիրներ են: Դասակարգել կոռուպցիայի դեմ պայքարում ռազմավարության ծրագրում ընդգրկվելիք այն միջոցառումները, որոնք պետք է համապատասխանեն Հայաստանի կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերի պահանջներին:

Ըստ առաջնահերթությունների՝ առանձնացնել այն քայլերն ու գործողությունները, որոնք կարիք ունեն առաջին փուլում ներդրման: Առաջնահերթությունների սահմանման ժամանակ հաշվի առնել ՀՀ կառավարության կողմից տվյալ ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների ընթացքն ու քայլերը:

Որպես առանձին հատված՝ ցանկալի է ունենալ նաև առաջարկություններ կոռուպցիայի դեմ պայքարում այլ միջազգային կառույցներին անդամակցության, համագործակցության նոր շրջանակների սահմանման վերաբերյալ:

«ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի հիմնական ուղղություններց կարևորվում է՝

- ***ՀՀ հակակոռուպցիոն նոր քաղաքականության մշակումը**, պայքարի նոր ուղղությունների նախանշումը, հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման ամենամյա ծրագրերի մշակումը, դրանց մոնիթորինգը և գնահատումը, նախանշված արդյունքներին հասնելու ուղիների ճշգրտումը, կոռուպցիոն դրսևորումների բացահայտման մեթոդների և միջոցների սահմանումը և այլն.*

- ***կոռուպցիայի դեմ պայքարի ինստիտուցիոնալ կառույցների կարողությունների զարգացումը** կոռուպցիաի դեմ պայքարի խորհրդի, հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի մոնիթորինգի հանձնաժողովի կարողությունների զարգացում, հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարության և ծրագրի իրականացման պատասխանատու մարմնի սահմանում, դրա գործառույթների և խնդիրների շրջանակի որոշում.*

- ***բնակչության շրջանում կրթալուսավորչական քաղաքականության իրականացումը**, պետական կառավարման մարմինների կողմից հակակոռուպցիոն պայքարի քարոզարշավների կազմակերպումը, կրթական համակարգում կոռուպցիայի դեմ պայքարի թեմատիկայի ներառումը՝ որպես դասավանդման առարկա, պետական ծառայողների վերապատրաստման պարտադիր դասընթացներում այս թեմատիկայի ներառումը և այլն.*

- ***համագործակցությունը քաղաքացիական հասարակության շահագրգիռ միավորումների և կազմակերպությունների հետ** քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացների*

զարգացումը, կոռուպցիայի դեմ պայքարի մասնակցային գործընթացում մոնիթորինգի համակարգի ներդրումը, կոռուպցիայի դեմ պայքարում քաղաքացիական հասարակության կարողությունների զարգացումը, դրանց կրթման և վերապատրաստման գործընթացի կանոնակարգումը, համագործակցությանն ուղղված միջոցառումների մշակումը:

- ***կոռուպցիայի քրեականացումը,*** *ՀՀ օրենսդրության մեջ կոռուպցիոն իրավախախտումների սահմանումների և բովանդակության համապատասխանեցումը միջազգային ստանդարտներին, իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվության սահմանումը և այլն,:*

- ***պետական միասնական ծառայության համակարգի ձևավորումը****, պետական ծառայողների համար եվրոպական միասնական էթիկայի կանոնների կիրառումը, մասնագիտական ծառայությունների համար էթիկայի առանձին կանոնակարգերի ընդունումը: Պետական ծառայողների էթիկայի կանոնների, եկամուտների հայտարարագրման, գույքի և պարտավորությունների չկատարման, այլ խախտումների համար խիստ կարգապահական պատիժների սահմանումը, ինչպես նաև պետական ծառայողների էթիկայի կանոնների, շահերի բախման, ֆինանսական հաշվետվությունները վերահսկող պատասխանատու կառույցների կարողությունների զարգացումը,:*

- ***փողերի լվացման դեմ պայքարի*** *օրենսդրության բարելավումը, դրա համապատասխանեցումը միջազգային պահանջներին: ՀՀ կենտրոնական բանկում ձևավորված ֆինանսական հսկողության կենտրոնի կարողությունների զարգացում: Կենտրոնի գործունեության արդյունքներով ՀՀ իրավապահ մարմիններին ներկայացված զեկույցների և կասկածելի գործարքների վերաբերյալ դեպքերի առավելագույն բացահայտում:*

- ***ֆինանսական հսկողության, աուդիտի*** *և «փողերի լվացման» դեմ պայքարի կազմակերպությունների կայացվածության, նրանց համագործակցության և գործունեության նպատակաուղղվածության բարելավվում կոռուպցիայի դեմ պայքարի մասնագիտացված այլ կառույցների հետ:*

ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարական ծրագրի կարևորագույն ուղղություններից է մոնիթորինգի ու գնահատման համակարգի ձևավորումը:»:

Նշվածը այս բաժնին վերաբերող օրինակ է, որի շարադրանքն ըստ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ուղղությունների պետք է շաղկապվի այդ ուղղությանը բնորոշ խնդիրներին: Խնդիրների կարևորությունը և առաջնահերթությունը իրենց հերթին պետք է բխեն ռազմավարության ծրագրի առաջին գլխի վերլուծության արդյունքներից, ինչպես նաև չորրորդ գլխում առաջնահերթ ճանաչված ոլորտային խնդիրներից: Դրանք միաժամանակ պետք է բխեն հակակոռուպցիոն համագործակցության միջազգային կոնվենցիաներով ՀՀ ստանձնած պարտավորություններից:

2.4. Հակակոռուպցիոն քաղաքականություն իրականացնող մարմին կամ մարմիններ

Հակակոռուպցիոն քաղաքականություն իրականացնող մարմինների ստեղծման, ձևավորման, վերակազմավորման վերաբերյալ առաջարկությունները ձևակերպելիս՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել Հայաստանում նախորդ տարիներին իրականացված փորձը, ներկայացնել դրական և թույլ կողմերը, նոր մարմնի կամ մարմինների ստեղծման հնարավորությունները, ինչպես լրացուցիչ ծախսերի համադրման, այնպես էլ դրանց կողմից իրականացվելիք գործառույթների, կարողությունների զարգացման, ինչպես նաև քաղաքացիների տեսանկյունից:

ՀՀ հակակոռուպցիոն քաղաքականություն մշակող և իրականացնող մարմինների անհրաժեշտության հիմնավորումը, տարբերակների առաջադրումը պետք է ներառեն կոռուպցիայի կանխարգելման այնպիսի միջոցներ, ինչպիսիք են՝

ա) հակակոռուպցիոն քաղաքականության մշակում և այդ քաղաքականության իրականացումը, հսկողությունը և համակարգումը,

բ) կոռուպցիայի կանխարգելման հարցերով հասարակության գիտելիքների ընդլայնումն ու տարածումը,

գ) օրենսդրության եւ իրավական ակտերի նախագծերի հակակոռուպցիոն փորձաքննության իրականացումը, կոռուպցիոն ռիսկերի վերաբերյալ եզրակացությունների նախապատրաստումը:

Այդ մարմինը կամ մարմիններն իրենց գործառույթներն արդյունավետ և անհարկի ազդեցությունից զերծ պահելու համար պետք է օժտված լինեն ինքնուրույնությամբ, ունենան անհրաժեշտ նյութական պաշարներ և մասնագիտացված անձնակազմ, ինչպես նաև անձնակազմի այնպիսի որակավորում, որոնք կհամապատասխանեն այդ գործառույթների իրականացմանը:

ԳԼՈՒԽ III.ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

3.1. Կոռուպցիայի դեմ պայքարի կանխարգելման միջոցները

Այս բաժնում ներկայացված հարցերի շրջանակը պետք է կողմնորոշի փորձագետներին՝ նկարագրելու և քննարկելու կոռուպցիայի կանխարգելման միջոցների կիրառման գործում առկա բացերը, ներկայացնելու առաջարկություններ կոռուպցիայի կանխարգելման վերաբերյալ:

Հանրային կառավարում

- կառավարման մարմինների գործառույթների հստակեցում, կշիռների և հակակշիռների սկզբունքների սահմանում,
- պետական և համայնքային ծառայողների, ոչ ընտրովի այլ պաշտոնատար անձանց աշխատանքի ընդունման, հավաքագրման, ծառայության անցնելու, ծառայողական առաջխաղացման պաշտոնաթողության համակարգերի քննարկում՝ հիմնված ըստ արժանիքների, արդարության և մասնագիտական ունակությունների չափանիշների և գործունեության արդյունավետության ու թափանցիկության սկզբունքների վրա,
- կոռուպցիայի տեսանկյունից խոցելի պաշտոններում, կադրերի ընտրության և նախապատրաստման ընթացակարգերի քննարկում,
- պետական և համայնքային ծառայողների, ինչպես նաև ոչ ընտրովի այլ պաշտոնատար անձանց վարձատրության համակարգերի ուսումնասիրություն,
- պետական և համայնքային ծառայությամբ պայմանավորված գործառույթների իրականացման տեսանկյունից կադրերի պատրաստման, մասնագիտական վերապատրաստման համակարգերը, մասնավորապես իրենց աշխատանքային գործառույթներով պայմանավորված կոռուպցիայի հետ կապված ռիսկերի վերաբերյալ կրթական ու ուսումնական ծրագրերի ու վերապատրաստման դասընթացների կազմակերպումը,
- պետական պաշտոններում թեկնածուների և ընտրության չափանիշների սահմանումը,
- ընտրովի պետական պաշտոններում թեկնածուների ֆինանսավորման, քաղաքական կուսակցությունների ֆինանսավորման թափանցիկության քննարկում,
- շահերի բախման կանխարգելման համակարգերի ստեղծման ուսումնասիրում:

Հանրային ծառայողների վարքագծի կանոններ

- պետական գործառույթների ճշգրիտ, բարեխիղճ և պատշաճ իրականացման համար վարքագծի կանոնագրքերի և ստանդարտների կիրառում,
- գործառույթների իրականացման ժամանակ հայտնի դարձած կոռուպցիոն դեպքերի մասին պաշտոնաբար անձանց կողմից համապատասխան իրավասու մարմիններին հայտնելու ինստիտուտը,
- պաշտոնատար անձանց արտածառայողական գործունեության, զբաղմունքի, ներդրումների, ակտիվների և էական նվիրատվությունների կամ օգուտների մասին հայտարարագրման համակարգը,
- սահմանված վարքագծի կանոնների կամ ստանդարտների խախտումների համար պաշտոնատար անձանց նկատմամբ կարգապահական կամ այլ միջոցներ կիրառելու հնարավորությունը:

Հանրային գնումներ

- գնումների ընթացակարգեր և գնումների պայմանագրեր, դրանց մասին տեղեկատվության հրապարակային տարածում,
- ներքին վերահսկողության՝ ներառյալ բողոքարկման արդյունավետ համակարգերը, գնումների համար պատասխանատվություն կրող անձնակազմին վերաբերող հարցերի

կարգավորումը, հրապարակային գնումներով շահագրգռված լինելու՝ հայտարարագրման, ստուգման ընթացակարգերը և դրանց նկատմամբ պահանջները:

Հանրային ֆինանսների կառավարում

- հանրային ֆինանսների կառավարման ուղղությամբ ազգային բյուջեի ընդունման ընթացակարգերը, մուտքերի և ծախսերի մասին ժամանակին զեկուցումը, հաշվապահական հաշվառման ստանդարտների համակարգը և ստուգման ու դրա հետ կապված հսկողության համակարգը, ռիսկերի և ներքին վերահսկողության կառավարման արդյունավետ և ներգործուն համակարգերը, պետական ծախսերին և եկամուտներին վերաբերող հաշվապահական գրքերի, գրանցումների, ֆինանսական տեղեկագրերի և այլ փաստաթղթերի պահպանումը,այդպիսի փաստաթղթերի կեղծմանը հակազդող միջոցները:

Հրապարակային հաշվետվություն

- ընթացակարգեր կամ կանոնակարգեր, որոնք բնակչությանը թույլ կտան, տեղեկատվություն ստանալ պետական կառավարման մարմինների կազմակերպման, գործունեության և որոշումների ընդունման գործընթացների մասին,
- որոշումներ ընդունող իրավասու մարմինների հետ հանրության կապը հեշտացնող վարչական ընթացակարգերի հստակեցում:

Կանխարգելման միջոցները մասնավոր հատվածում

- մասնավոր հատվածում կոռուպցիայի կանխարգելման, հաշվապահական հաշվառման ստանդարտների և աուդիտի ուժեղացում, այդպիսի պահանջների չպահպանման համար քաղաքացիաիրավական, վարչական կամ քրեական պատժամիջոցների սահմանում,
- իրավապահ մարմինների և մասնավոր կազմակերպությունների միջև համագործակցության հաստատում,
- մասնավոր կազմակերպությունների աշխատանքում բարեխղճության ապահովման համար ստանդարտների և ընթացակարգերի մշակում, ներառյալ ձեռնարկատերերի և բոլոր մյուս մասնագիտությունների ներկայացուցիչների համար գործունեության բարեխիղճ և պատշաճ իրականացման վարքագծի կանոնագրքերը և շահերի բախումների առաջացման կանխարգելում,
- առևտրային կազմակերպությունների միջև, ինչպես նաև նրանց ու պետության միջև պայմանագրային հարաբերություններում բարեխիղճ առևտրային պրակտիկայի կիրառում:

Փողերի լվացման կանխարգելման միջոցներ

- փողերի լվացման դեմ պայքարելու համար կոչված վարչական, կարգավորող, իրավապահ և մյուս մարմիններն ընդունակ լինեն ներքին օրենսդրությամբ սահմանված պայմաններով ազգային և միջազգային մակարդակներում համագործակցություն իրականացնել և տեղեկատվություն փոխանակել,
- ֆինանսական օպերատիվ տեղեկատվության գծով ստորաբաժանման գոյությունը՝ որպես փողերի լվացման հնարավոր դեպքերին առնչվող տեղեկությունների հավաքման, վերլուծության և տարածման ազգային կենտրոն,
- կանխիկ դրամական միջոցների և համապատասխան շրջանառու գործիքների փոխանցումները բացահայտելու և այդպիսի փոխանցումները վերահսկելու ուղղությամբ պրակտիկ հնարավոր միջոցների կիրառման հարցը, այն հաշվով, որ ֆիզիկական և իրավաբանական անձիք հայտնեն նշանակալից ծավալների կանխիկ դրամական միջոցների անդրսահմանային փոխանցումների և համապատասխան շրջանառու գործիքների հանձնման մասին:
- ֆինանսական կազմակերպություններից, այդ թվում՝ դրամական միջոցներ փոխանցողներից տեղեկատվության ստացում:

3.2. Կոռուպցիայի քրեականացումը և իրավապահ գործունեությունը

Անհրաժեշտ է բացահայտել կոռուպցիայի քրեականացման հասկացությունը, տարանջատել ըստ բաժինների (բացահայտում, պատիժ, հետևանքների վերացում), վերլուծել և համադրել ՀՀ օրենսդրության հետ, նկարագրել բացերը և ներկայացնել առաջարկություններ կոռուպցիայի բացահայտման միջոցների կատարելագործման վերաբերյալ:

Այս բաժնի համար, որպես ենթաբաժիններ կարող է ծառայել հետևալ հարցերի շրջանակը՝

- ազդեցության չարաշահումը և ազդեցության առևտուր
- կոռուպցիոն հանցագործությունների սահմանումը
- կաշառքը մասնավոր հատվածում
- պարտակելը
- իրավաբանական անձանց պատասխանատվության ինստիտուտի ներդրում
- վաղեմության համարժեք ժամկետներ
- կոռուպցիոն հանցագործությունների արդյունքում ստացված եկամուտներ բռնագրավում
- վկաների, փորձագետների և տուժողների պաշտպանություն
- տեղեկատվություն հայտնող անձանց պաշտպանություն
- վնասը հատուցելը
- մասնագիտացած իրավապահ մարմինները
- համագործակցությունն իրավապահ մարմինների (դատախազություն, ոստիկանություն, հարկային, մաքսային և այլ ծառայություններ) միջև
- համագործակցությունն իրավապահ մարմինների և մասնավոր հատվածի միջև
- ակտիվների վերադարձը

Այս բաժնում պետք է դիտարկել նաև քրեաիրավական հարցերով միջազգային համագործակցությունը, այդ թվում՝

- հանձնումը
- դատապարտված անձանց փոխանցելը
- փոխադարձ իրավական օգնությունը
- քրեական վարույթի փոխանցումը
- համագործակցությունը իրավապահ մարմինների միջև
- համատեղ քննությունները
- քննության հատուկ մեթոդները

3.3. Կադրերի պատրաստումը և վերապատրաստումը, կոռուպցիայի մասին տեղեկատվության կառավարումը

Կադրերի պատրաստումը և տեխնիկական օգնությունը

Այս բաժնում պետք է նկարագրվեն կոռուպցիայի կանխարգելման և բացահայտման գործում ներգրավված մարմինների աշխատակազմերի աշխատակիցների պատրաստման և վերապատրաստման հարցերը, մասնավորապես ուսումնասիրվեն կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման ծրագրերի կարիքները, արդիական թեմաները: Միաժամանակ պետք է գնահատվեն այդ մարմինների կարողությունները, ինչպես տեխնիկական միջոցների առկայության, այնպես էլ տեխնիկական օգնություն ստանալու գործում համապատասխան ծրագրերի նախագծեր մշակելու ունակությունները:

Առանձին քննարկման հարց պետք է դառնա հակակոռուպցիոն քաղաքականության և ռազմավարության մշակման ու պլանավորման կարողությունների գնահատումը, դրա ինստիտուցիոնալիզացիան: Կադրերի վերապատրաստման թեմատիկաների շարքում պետք է կարևորվեն այդ մարմինների աշխատակիցներին օտար լեզուների ուսուցումը, կոռուպցիոն արարքների կանխարգելման, բացահայտման և քննության, դրանց համար պատիժների սահմանման, կոռուպցիայի դեմ պայքարի ուղղությամբ արդյունավետ միջոցների, այդ թվում՝ ապացույցների հավաքման և քննության մեթոդների վերաբերյալ կարողությունների զարգացումը:

Իրավասու մարմիններում և հասարակության մասնակցությամբ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարության և միջոցառումների պլանների մշակման նպատակով կոռուպցիայի տեսակներին, պատճառներին, հետևանքներին և ծախսերին վերաբերող առանձին հետազոտությունների, հարցումների, գնահատումների, մշակումների և ուսումնասիրությունների անցկացման և իրականացման կարողությունների զարգացումը:

Վերը նշված բոլոր հարցադրումների շրջանակում պետք է գնահատվեն տեխնիկական օժանդակության պահանջները, դրանց բավարարման աղբյուրները, համագործակցության ուղիները:

Կոռուպցիայի մասին տեղեկատվության հավաքումը, փոխանակումը և վերլուծությունը

Փորձագետները պետք է վերլուծեն կոռուպցիայի մասին տեղեկատվության հավաքագրման փոխանակման և վերլուծության գործող համակարգը, նկարագրեն բացերն ու առաջադրեն կոռուպցիայի բնագավառում միտումները, վերլուծության պայմանները, գործիքները և մեխանիզմները, քննարկեն կոռուպցիային վերաբերող տեղեկատվության հավաքագրման, վիճակագրության, կոռուպցիայի սահմանումների, ստանդարտների և մեթոդաբանության մշակման հարցը:

Փորձագետները պետք է քննարկեն և ներակայացնեն առաջարկություններ կոռուպցիայի վիճակագրության, դրա վերաբերյալ համապատասխան մասնագետների և կառույցների տեղեկացվածության և գիտելիքների ընդլայնման հնարավորությունները, մասնավորապես, կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի գորոծում կոռուպցիայի վերաբերյալ տվյալների փոխանակման հնարավորությունները կոռուպցիայի դեմ պայքարի առանձին մարմինների միջև, ինչպես նաև միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպությունների հետ: Միաժամանակ պետք է անդրադառնալ հակակոռուպցիոն քաղաքականություն իրականացնող մարմիններին կոռուպցիայի գնահատման, դրա դեմ պայքարի, կանխարգելման գործում տեղեկատվության ապահովման խնդիրներին:

Այս բոլոր ասպեկտները հնարավորություն պետք է տան ունենալու կոռուպցիայի գնահատման համակարգված ցուցանիշների և վիճակագրական համակարգ:

3.4. Կոռուպցիայի դեմ պայքարում քաղաքացիական հասարակության աջակցությունը

Քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը

Քաղաքացիական հասարակության, հասարակական կազմակերպությունների և համայնքային կազմակերպությունների և հասարակության կողմից կոռուպցիայի առկայության փաստի, դրա պատճառների և վտանգավորության բնույթի, ինչպես նաև դրա կողմից ստեղծվող սպառնալիքների գիտակցումը մեծացնելու համար նպատակահարմար է կիրառել հետևյալ միջոցները՝

- որոշումների ընդունման գործընթացներում թափանցիկության ուժեղացումը և բնակչության ներգրավմանն աջակցում,
- հակակոռուպցիոն մարմինները հայտնի և հասանելի լինեն հանրությանը,
- պետական կառավարման մարմիններում, հակակոռուպցիոն քաղաքականության մշակման և մոնիթորինգի գործընթացներում քաղաքացիական հասարակության ներակայացուցիչների ներգրավման մեխանիզմների ներդրում, կանոնակարգում և սկզբունքների հստակեցում՝ այն հաշվով, որպեսզի հեշտացվի այդ մարմինների կողմից որոշումների ընդունման գործընթացին մասնակցությունը:

Քաղաքացիական հասարակության համար տեղեկացվության մատչելիությունը

- մամուլ, զանգվածային լրատվության այլ միջոցներ, տեղեկատվական կենտրոններ, մեկ պատուհանով ծառայությունների մատուցում, պետական մարմինների հասարակայնության հետ կապերի ստորաբաժանումների աշխատանքը հասարակության և ԶԼՄ-ների հետ,
- բնակչության համար տեղեկատվության արդյունավետ հասանելիության ապահովումը,
- «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքը և դրա կիրառման արդյունքները, բարելավվման ուղիները: ՀԿ-ների և ԶԼՄ-ների դերը հասարակության տեղեկացվածության գործում, կոռուպցիայի դեմ պայքարի և կանխարգելման միջոցառումների կիրառման գործում,
- պետական պաշտոնյա և քաղաքացիներ փոխհարաբերություններում նկարագրել այն կոնկրետ միջոցները, որոնք կոռուպցիայի նկատմամբ անհանդուրժողականության մթնոլորտ են ստեղծում,
- հանրության տեղեկացվածության միջոցառումների իրականացում, ինչպես նաև պետական կրթական ծրագրերի իրականացում, ներառյալ ուսումնական ծրագրերը հանրակրթական դպրոցներում և ուսումնական այլ հաստատություններում,
- կոռուպցիայի մասին կասկածներ հայտնելու ուղիների վերաբերյալ հանրության տեղեկացվածության հարցը,
- կոռուպցիայի դեմ տարվող պայքարում ձեռնարկված միջոցառումների և ստացված արդյունքների մասին Հայաստանի բոլոր պետական կառավարման մարմինների, պաշտոնատար անձանց կողմից քաղաքացիական հասարակությանը պարբերաբար տեղեկացնելու անհրաժեշտությունը:

Քաղաքացիական հասարակության կողմից վերահսկողության իրականացումը

- սպառողների իրավունքների և շահերի պաշտպանությունը,
- ընտրական գործընթացները,
- կոռուպցիոն բարձր ռիսկայնության բնագավառներ ու ոլորտներ,
- վերահսկողություն պետական բյուջեի թափանցիկության և դրա կատարման նկատմամբ,
- քաղաքացիական հասարակության մոնիթորինգային կարողությունների հզորացում

Քաղաքացի և պետական կառավարման մարմին փոխհարաբերությունների կամ երկխոսության զարգացումը

- «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի կիրակումը, դրա թերությունները, կոռուպցիոն ռիսկերի հաղթահարման տեսանկյունից առաջարկությունների ներկայացնելը,
- քաղաքացիների հակակոռուպցիոն հանրային ընդունարաններ և այլ առաջարկվող միջոցներ կամ մեխանիզմներ:

ԳԼՈՒԽ IV. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ, ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ ՈՒ ՃՅՈՒՂԵՐՈՒՄ

Այս բաժնում հիմք ընդունելով Հայաստանում կոռուպցիայի տարածվածության և գնահատման հարցումների արդյունքները, պետք է նկարագրվեն կոռուպցիոն ռիսկերը, դրանց առանձնահատկությունները, բնորոշ դրսևորումները պետական կառավարման առանձին մարմիններում, ոլորտներում և ճյուղերում: Համաձայն երրոր գլխում նկարագրված կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործիքների կամ միջոցների՝ նկարագրել կոռուպցիայի դեպքերի ներկա վիճակը, կոնկրետ բնագավառի կոռուպցիոն ռիսկերը, բացերը հաղթահարմանն ուղղված միջոցառումները կամ առաջարկները

4.1 . Գործադիր իշխանություն

- առողջապահության ոլորտ - հիգիենիկ հակահամաճարակային ծառայություններ, պետական պատվերով անվճար բուժօգնություն և ուղեգրերի տրամադրում, դեղերի անվճար տրամադրում, ամբուլատոր-պոլիկլինիկական և հիվանդանոցային ծառայություններ և այլն,
- առևտրի և տնտեսական ոլորտ - ստանդարտներ, հավատարմագրման ծառայություններ, ընդերքի օգտագործման կոնցեսիոն պայմանագրեր, մտավոր սեփականության իրավունքների պաշտպանության ծառայություններ,
- արդարադատության ոլորտ - քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայություն, իրավաբանական անձանց պետական գրանցման ծառայություն, նոտարական ծառայություն և այլն,
- բնապահպանության ոլորտ - բնապահպանական փորձաքննության, ընդերքի օգտագործման կամ օգտակար հանածոների պաշարների օգտագործման ծառայություններ և այլն,
- գյուղատնտեսության ոլորտ - անտառի օգտագործման, սննդի և անասնաբուժության ծառայություններ և այլն,
- կրթության և գիտության ոլորտ - նախադպրոցական, հանրակրթական, միջնակարգ, նախնական մասնագիտական, բարձրագույն կրթության ծառայություններ, կենտրոնացված քննությունների համակարգ, բուհերի հավատարմագրում և հավաստագրում, կրթության տեսչության, ՀՀ բարձրագույն որակավորման հանձնաժողովի և այլ ծառայություններ
- մշակույթի ոլորտ - մշակութային արժեքների պահպանություն, հրատարակչականգործի կազմակերպում, պատմության և հուշարձանների պահպանության ծառայություններ,
- զինվորական ծառայության ոլորտ - զինվորական ծառայություն, զորակոչ, զորացրում և այլ ծառաությունններ
- սոցիալական ոլորտ - զբաղվածության, սոցիալական աջակցության, կենսաթոշակների, բժշկասոցիալական փորձաքննության ծառայություններ, մանկատներ, ծերանոցներ, հաշմանդամներ, որդեգրման, առողջության վերականգնողական և այլ ծառայություններ,
- տրանսպորտի և կապի ոլորտ - տրանսպորտային և հեռահաղորդակցության ծառայություններ, տրանսպորտի տեսչություն
- ՀՀ քաղաքաշինության ոլորտ - քաղաքաշինական տեսչություն, քաղաքաշինական նախագծերի փորձաքննություն և այլն,
- գանձապետական ծառայություն և պետական գնումների ոլորտ,
- փրկարարական, սեյսմիկ, արխիվային, միգրացիայի և փախստականների ծառայությունների ոլորտ,
- անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի գրանցման ոլորտ,
- հարկային ոլորտ,
- մաքսային ոլորտ,
- ոստիկանություն՝ այդ թվում ճանապարհային ոստիկանություն, անձնագրերի և վիզաների տրամադրում,

- պետական գույքի օտարման, մասնավորեցման, հաշվառման ոլորտ,
- քաղաքացիական ավիացիայի ոլորտ:

4.1.1 Կոմունալ կենցաղային ոլորտ

Սպառողների շահերի պաշտպանության հարցեր՝ ջուր, գազ, էլեկտրաէներգիա, հեռահաղորդակցության ծառայությունների որակ, մատչելիություն, մատակարարման կանոններ և այլն:

4.1.2 Լիցենզիաներ, թույլտվություններ, քվոտաներ, գրանտներ, հողհատկացման, վարձակալության պայմանագրեր և այլն

Բոլոր պետական կառավարման, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից տրամադրվող՝

- Լիցենզավորման և թույլտվության ենթակա գործունեության տեսակների շրջանակի սահմանման հստակեցում,
- լիցենզավորման ընթացակարգերի հստակեցում և թափանցիկություն,
- լիցենզավորման ընթացակարգերի վերահսկողություն և բողոքարկում,
- թույլտվությունների տրման թափանցիկություն, մատչելիություն և վերահսկողություն,
- աճուրդների, մրցույթների (հողահատկացումներ, գրանտներ և այլն) կազմակերպման, անցկացման ընթացակարգեր, վերահսկողական մեխանիզմներ:

4.2 . Օրենսդիր իշխանություն

- պատգամավորների էթիկայի կանոններ, շահերի բախման ինստիտուտ և դրանց հետ պայմանավորված հարցեր,
- պատգամավորների կողմից օրենսդրության ընդունման հետ կապված շահերի հայտարարագրման ինստիտուտ,
- պատգամավորների գույքի և եկամուտների հայտարարագրման համակարգը,
- ԱԺ-ում պատգամավորների անձեռնամխելիությունից զրկելու գործընթացներ, դրանց պարզեցում և կանոնակարգում
- օրենքների և ԱԺ որոշումների ընդունման ընթացակարգեր, հանրային լսումներ:

4.3 . Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ

- Համայնքային բյուջեներ, տեղական տուրքերի և վճարների գանձման ընթացակարգեր,
- տեղական ինքնակառավարման մարմիններում որոշումների թափանցիկ ընդունման մեխանիզմներ,
- տեղական ինքնակառավարման մարմինների կառավարման մարմինների (համայնքի ղեկավար, համայնքի ավագանի) գործառույթների, իրավասությունների հստակեցում:

4.4 . Դատական և դատախազական մարմիններ

- դատական համակարգի և դատավորների, դատախազական համակարգի իրական անկախություն (նյութատեխնիկական հագեցվածություն, սոցիալական պաշտպանվածություն),
- դատական և դատախազական համակարգերի գործունեության թափանցիկություն և մատչելիություն,
- դատական ակտերի հարկադիր կատարման համակարգ,
- քրեակատարողական ծառայություն,
- դատավարական ընթացակարգերի սահմանում (վարչական դատավարության օրենսգիրք և այլն) և գործող ընթացակարգերի հակակոռուպցիոն վերլուծություն,
- դատախազության գործառույթներ,
- դատավորների և դատախազների վարքագծի կանոններ և պատասխանատվություն (անձեռնմխելիություն),
- դատախազական համակարգի ներքին հաշվետվությունների համակարգ,
- անկախ փաստաբանական համակարգ:

4.5. Ֆինանսական հատված և աուդիտ

- բանկեր, աուդիտ (ներքին և արտաքին), արժեթղթերի և ֆինանսական շուկա,
- վերահսկիչ պալատի գործունեություն, դրա կարողությունների զարգացում,
- ֆինանսական համահարթեցում համայնքներին, բյուջետային վարկեր, սուբսիդիաներ, դոտացիաներ , այլ տրանսֆերտներ:

4.6. Քաղաքական հատված կամ քաղաքական կոռուպցիա

- ընտրական օրենսդրություն, ընտրական ընթացակարգեր, դրանց թափանցիկություն և հրապարակայնություն,
- ընտրական հանձնաժողովների ձևավորում, գործունեություն և դրանց անդամների անձեռնամխելիություն,
- կուսակցություններ, դրանց ֆինանսավորում,
- քաղաքական գործիչների էթիկայի կանոններ, շահերի բախման կանխարգելման ինստիտուտ և այլն:

4.7. Մասնավոր հատված

- ըստ տնտեսության առանձին ճյուղերի և ոլորտների՝ կոռուպցիոն ռիսկերի նկարագրություն և պահանջվող քայլեր դրանց կրճատման ուղղությամբ,
- համագործակցությունն այս բնագավառում պետական կառավարման մարմինների հետ,
- առևտրա-արդյունաբերական պալատ, նրա դերը ձեռնարկատիրության բնագավառում արդար կառավարման սկզբունքների ներդրման, միջազգային համագործակցության և այս գործում ընդունված միջազգային կոնվենցիաներին միացման աշխատանքներ:

Հիմք ընդունելով կոնկրետ բնագավառում և ոլորտում տարվող քաղաքականությունը, ընդունված ռազմավարությունն ըստ ոլորտների մույնականացնել հնարավոր կոռուպցիոն ռիսկերը, տալ դրանց վերացմանն ու կրճատմանն ուղղված քայլերի նկարագրությունը:

Ամեն մի բնագավառում ներկայացված առաջարկությունների կամ կոռուպցիայի կրճատմանն ուղղված քայլերի համար, ըստ բնագավառների, ճյուղերի և ոլորտների, նպատակահարմար է սահմանել նպատակային արդյունքները և դրանց հասնելու փուլերը, գնահատման հնարավոր ցուցանիշները:

Ռազմավարության երրորդ գլխում նկարագրված կոռուպցիայի դեմ պայքարի հիմնական միջոցների շրջանակում, անհրաժեշտ է մանրամասնել ըստ տնտեսության առանձին ոլորտների ու բնագավառների և իշխանության առանձին թևերի կոռուպցիոն ռիսկերը, դրանց հաղթահարմանն ու նվազեցմանն ուղղված քայլերն ու միջոցառումները:

Տնտեսության ու հանրային ծառայությունների առաջնահերթ բնագավառներն ու ոլորտները կհստակեցվեն ծրագրի մշակման ժամանակ՝ հիմք ընդունելով կոռուպցիայի տարածվածության հարցումների ու ուսումնասիրությունների արդյունքները:

ԳԼՈՒԽ V. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Այս բաժնում անհրաժեշտ է նկարագրել 2003-2007թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի՝

- մոնիթորինգի և գնահատման գործում իրականացված աշխատանքները, ստեղծված հանձաժողով, հրապարակած հաշվետվություններ, զեկույցներ և այլն,
- մոնիթորինգի իրականացման ձևերն ու մեխանիզմները, ստացված արդյունքները
- մոնիթորինգի գործող համակարգի բացերը,
- մոնիթորինգի և գնահատման գործում քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը, դերը,
- մոնիթորինգի համակարգի ինստիտուցիոնալ կառույցները, ՀՀ պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում դրանց կայացվածությունը, շարունակականությունը:

Անհրաժեշտ է նկարագրել նաև 2009-2012թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մոնիթորինգին և գնահատման համակարգի կայացմանը վերաբերող հարցերը, մասնավորապես՝

- մոնիտորինգի և գնահատման համակարգի կարիքները, կազմակերպման սկզբունքները, ըստ բովանդակության և արդյունքներով գնահատման համակարգեր,
- պահանջվող փոփոխությունները, անհրաժեշտ քայլերը, փուլերը
- լավագույն միջազգային փորձը,
- ներկայացվող առաջարկությունները, միջոցառումները
- պատասխանատու մարմինը կամ մարմինները:

Բացի դրանից անհրաժեշտ է ամրագրել ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման ցուցանիշների համակարգի ստեղծումը, այդ ցուցանիշների հաշվարկման և վերլուծության իրականացման ինստիտուցիոնալ կառույցների նույնականացումը, ինչպես նաև մոնիտորինգի և գնահատման արդյունքներով ռազմավարական ծրագրի իրականացման հաշվետվությունների կազմման մեթոդիկայի և մեթոդոլոգիայի սահմանում, հաշվետվությունների նախապատրաստման, արդյունքների քննարկման և հրապարակայնության ապահովվման քայլերի նախաձեռնում:

ՀՀ պետական կառավարման մարմիններում ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրից բխող միջոցառումների մոնիթորինգի և գնահատման համապատասխան կառուցվածքային միավորների կամ պատասխանատուների իդենտիֆիկացում, այդ մարմինների աշխատանքների շրջանակի նկարագրում:

Առանձին մասով ներկայացնել այն պատասխանատու կազմակերպություններին և տեղեկատվության ստացման ու հավաքման մեթոդները, որոնք կօժանդակեն կոռուպցիայի գնահատմանը՝ ըստ տեսակների, ոլորտների, տարածվածության աստիճանով գնահատելու համար: Ցանկալի է ունենալ առաջարկություններ այդ համակարգ ներդնելու համար: Կառավարությունից պահանջվող ռեսուրսները, քայլերը, ժամկետներն ու փուլերը:

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության միջոցառումների ծրագրի իրականացման մոնիտորինգի պլանը

Ուղղություն	Միջոցառումները	Արդյունքները	Արդյունքի գնահատման ցուցանիշը	Գնահատման ցուցանիշի սահմանումը, հիմնավորումը և հաշվարկումը	Ցուցանիշի արժեքային արտահայտությունը՝ ըստ տարիների					Արդյունքի ցուցանիշի հաշվարկման և ներկայացման մարմինը	Արդյունքի ցուցանիշի հաշվարկման և ներկայացման ժամկետը
					2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.			
1. Հանրային ծառայության կառավարում											
2. Քաղաքաց իական հասարակության մասնակցություն											
3. Հաշվետվողական համակարգեր											
4. Մասնավոր հատված											
5. Իմաստուն տնտեսություն											

ԳԼՈՒԽ VI. ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2009-2012ԹԹ. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

	Ռազմավարության ոլորտները	Ռազմավարության ուղղությունները	Միջոցառումները	Արդյունքները	Ժամկետը	Պատասխանատու մարմինը
	1	2	3	4	5	6
	Քաղաքականությունը՝…					
	Քաղաքականության նպատակները՝ …					
1.	*Հանրային հատվածի կառավարում*	*Ֆինանսական կառավարման թափանցիկության և հաշվետվողականության մեծացում*				
		Հանրային ծառայողների փոխհատուցման արդյունավետության բարելավում				
		… և այլն				
2.	*Քաղաքացիական հասարակության մասնակցություն*					
3.	*Հաշվետու քաղաքական համակարգ*					
4.	*Մասնավոր հատված*					
5.	*Ինստիտուցիոնալ համակարգեր*					

ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ, ԿԱՐԻՔՆԵՐՆ ԵՎ ՊԱՀԱՆՋՎՈՂ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԸ

ՀՀ հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարության նախագծի մշակման աշխատանքների կազմակերպումը և նախապատրաստումը

1. Անցած տարիների ընթացքում Հայաստանը անդամակցելով կոռուպցիայի դեմ պայքարի մի շարք միջազգային կազմակերպությունների, ինչպես նաև ձգտելով դառնալ Եվրոմիության անդամ երկիր, ձևավորվել են նոր իրողություններ, որոնք նպաստավոր են դարձնում, նոր լիարժեք և ժամանակակից հակակոռուպցիոն ռազմավարության մշակման համար: Բացի այդ նախորդ հակակոռուպցիոն, ինչպես նաև Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրերի մշակման և իրականացման փորձը հնարավորություն են տալիս աշխատանքներն իրականացնել կազմակերպված ու համակարգված: ՀՀ կառավարության 2007թ. հաստատված ծրագրում ՀՀ հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարության մշակումը ճանաչվել է գերակա խնդիր:
2. Նոր հակակոռուպցիոն ռազմավարության մշակման աշխատանքներն կազմակերպելիս ցանկալի է որդեգրել մի քանի սկզբունքներ, որոնց ապահովումը հնարավորություն կտա ունենալ կառավարության և քաղաքացիական հասարակության համար ընդունելի փաստաթուղթ: Նախ, նկատի ունենալով, որ առաջին հակակոռուպցիոն ռազմավարությունն իր ուղղվածությամբ օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ վերափոխումներին էր ուղղված, որոնք հաջողությամբ իրականացվեցին, այս նոր ռազմավարությունը պետք է լինի հակակոռուպցիոն քայլերի, միջազգային համաձայնագրերով/ կոնվենցիաներով/ ստանձնած պարտավորությունների կատարման համար պայմանների ստեղծումը: Երկրորդ, այն պետք է ունենա վերջնական արդյունքներով գնահատվող ուղղվածություն: Սա նշանակում է, որ մենք կոնկրետ պետք է սահմանենք կոռուպցիայի կրճատման սահմանանիշեր և այն քայլերը, որոնք կհանգեցնեն այդ սահմանված ցուցանիշներին հասնելու համար: Երրորդ սկզբունքը, ծրագիրը պետք է անպայման մշակվի քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացով, այլ ոչ թե նրան միայն տեղեկացնելու ճանապարհով: Չորրորդ, ծրագիրը պետք է ունենա մոնիտորինգի կուռ համակարգ, որի կազմակերպման համակարգը պետք է մշակվի ու դառնա ռազմավարական ծրագրի բաղկացուցիչ մաս: Հինգերորդ, ծրագրի մշակման և կառավարման ճկուն համակարգի առկայություն:
3. Հիմք ընդունելով վերը նշված սկզբունքները, առաջարկվում է ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի նոր նախագծի մշակումը սկսել ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքի մշակումից: Այդ նպատակով նպատակահարմար է ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի որոշմամբ ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի մոնիտորինգի հանձնաժողովին վերապահել հակակոռուպցիոն ռազմավարության նոր ծրագրի մշակման աշխատանքային խմբի լիազորությունները: ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի մոնիտորինգի հանձնաժողովի կազմը նպատակահարմար է լրացնել ՀՀ կենտրոնական բանկի, ՀՀ արդարադատության, ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարությունների, ՀՀ դատախազության, ՀՀ վերահսկիչ պալատի ներկայացուցիչներով:
4. Աշխատանքային խմբի ձևավորումից հետո, պետք է մոնիտորինգի հանձնաժողովի համար սահմանել ժամկետ և հանձնարարական նախապատրաստելու ռազմավարական ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքը, որը պետք է ներկայացվի խորհրդի հաստատմանը: Փորձագետների խումբը, համապատասխան նախարարությունների և գերատեսչությունների, ինչպես նաև

միջազգային կազմակերպությունների օժանդակությամբ պետք է մշակի ծրագրի կառուցվածքը, ամեն մի բաժնի ենթահարցերը, ըստ նախարարությունների ճշտի այս ոլորտում գերակա ուղղությունները և դրանց հիման վրա մոնիտորինգի հանձնաժողովի եւ խորհրդի հաստատմանը ներկայացնի ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքը: Տեխնիկական առաջադրանքի հաստատումից հետո, փորձագիտական խումբը՝ համագործակցելով միջազգային կազմակերպությունների հետ, ձեռնամուխ պետք է լինեն ռազմավարական ծրագրի բովանդակության մշակմանը: Փորձագիտական խմբի ղեկավարը պետք է պատասխանատու լինի փորձագիտական խմբի աշխատանքների կազմակերպման համար և ստացված սկզբնական նյութերի քննարկումների կազմակերպման համար՝ ապահովելով քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը: Մոնիտորինգի հանձնաժողովի ղեկավարը պետք է ապահովի ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքում նախանշված հիմնական ուղղությունների պահպանմանը, նոր գաղափարների, մոտեցումների քննարկմանը խմբի շրջանակներում և արդյունքներն ներկայացնի կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին՝ ապահովելով քաղաքական մոտեցումների համապատասխանությունը:

5. Ծրագրի նախագծի առաջին աշխատանքային տարբերակը պետք է ներկայացվի խորհրդի քննարկմանը: Այս քննարկումը պետք է որոշի արդյոք ռազմավարական ծրագիրը համապատասխանում է կառավարության որդեգրած քաղաքականությանը և գերակա ուղղություններին և որքանով պետք է դրանք փոփոխությունների ենթարկվեն: Այս քննարկումից հետո պետք է սկսել հանրային քննարկումների փուլ ինչպես մասնագիտական կառույցների, այնպես էլ միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ: Այս քննարկումները կկազմակերպվեն մոնիտորինգի հանձնաժողովի կողմից ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի հովանու ներքո: Փաստաթղթի նախագծային տարբերակները կունանան առավել դետալացված և ըստ միջոցառումների հստակեցված տեսք, որը մանրակրկիթ քննարկումներ և կարծիքի պետք է ներկայացվի նախարարություններին և գերատեսչություններին:
6. Ռազմավարական ծրագրի վերջնական տարբերակը խորհրդի կողմից հավանություն արժանանալուց հետո պետք է հաստատվի կառավարության կողմից և անցնի իրականացման ու մոնիտորինգի փուլ, որը ըստ նոր գաղափարախոսության կշարունակի իրականացնել ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի գործող հանձնաժողովը:

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մշակման փորձագիտական խմբի կարիքները

1. Ծառայություններ
   - փորձագետների վարձատրություն, այդ թվում
     i. հակակոռուպցիոն քաղաքականություն և ինստիտուտներ(1 փորձագետ)
     ii. կոռուպցիայի կանխարգելման միջոցներ, պետական ծառայություն և արդարար կառավարում(1 փորձագետ)- կոռուպցիայի քրեականացման և իրավապահ մարմինների գործունեության (2 իրավաբան)
     iii. ըստ առանձին բնագավառների՝կարճաժամկետ փորձագետներ (20 մարդ ամիս)
     iv. քաղաքացիական հասարակություն և մասնակցություն (1փորձագետ)
     v. ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման կազմակերպում(1փորձագետ)
   - փորձագիտական խմբի համակարգող
   - փորձագիտական խմբի օգնական

- թարգմանիչ՝ ընթացիկ նյութերի թարգմանություն և միջազգային փորձագետի հետ աշխատանք
- միջազգային փորձագետներ- ըստ ռազմավարական ծրագրի գլուխների, առանձին ոլորտների և բաժինների, առանձին դեպքերում ըստ պրոբլեմային հարցերի շրջանակի

2. Գրասենյակային ծախսեր
    - ինտերնետ և հեռախոսային ծախս
    - պատճենահանման և տպագրման պահեստամասեր,
    - թուղթ, գրենական նյութեր և տրանսպորտային ծախսեր
    - մոնիտորինգի հանձնաժողովի նիստերի համար նյութերի ապահովում
    - հեռախոս, լույս, տարածք, համակարգչային տեխնիկան- ՀՀ կառավարության աշխատակազմը կտրամադրի

3. Միջոցառումներ

    - Ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքի և նախագծի առանձին բաժինների մասնակցային գործընթացով քննարկումների կազմակերպում
    - ՀԿ-ների և մասնագիտական կառույցների հետ առանձին ֆորումներ
    - Ուսումնական այցեր/ միջազգային կոնֆերանսներին և հանդիպումներին մասնակցություն
    - Բնակչության հարցումներ, տվյալների և կարծիքի ուսումնասիրությունների իրականացում
    - Ծրագրի նախագծի տպագրում և հրապարակային քննարկումների կազմակերպում
    - Ծրագրի վերջնական տարբերակի տպագրում, քարտեզարշավների կազմակերպում, տեղեկատվական թերթիկների, պաստառների, մեկնաբանող գրքույկների տպագրում
    - Ծրագրի նախապատրաստման ժամանակահատվածում փորձագիտական խմբի համար ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ինտերնետային կայքի ստեղծում և սպասարկում

Ծրագրի մշակման տևողությունը 9 ամիս՝ փորձագիտական խումբը ձևավորելուց հետո:

ՀՀ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ 2008-2012 ԹԹ.ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

	Ծրագրի մշակման աշխատանքների նպատակները	**Աշխատանքների և միջոցառումների անվանումը**	**Պատասխանատու կատարողները**	**Կատարման ժամկետները**	**Ծանոթագրություն**
	1.	2.	3.	4.	5.
1.	Ծրագրի մշակման տեխնիկական առաջադրանքի նախապատրաստում	Ծրագրի մշակման տեխնիկական առաջադրանքի նախագծի մշակում	Ծրագրի փորձագիտական խմբի ղեկավար	նոյեմբեր-դեկտեմբեր 2007	մեկ միջազգային և տեղացի փորձագետների օժանդակություն
		Ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքի մասնակցային գործընթացով քննարկումներ տեղացի, միջազգային փորձագետների, հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	նոյեմբեր-դեկտեմբեր 2007	մեկ միջազգային և տեղացի փորձագետների օժանդակություն
		ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության ծրագրի նախապատրաստման փուլում ինտերնետային կայքի ստեղծում և սպասարկում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով,ՀՀ կառավարության աշխատակազմ, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	հունվար-փետրվար 2008	միջազգային և տեղացի փորձագետների օժանդակություն
		Ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքի քննարկում մոնիտորինգի հանձնաժողովում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով	դեկտեմբեր 2007	հանձնաժողովի նիստ
2.	Ծրագրի մշակման տեխնիկական առաջադրանքի հաստատում	Ծրագրի տեխնիկական առաջադրանքի քննարկում կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով	դեկտեմբեր 2007	կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի նիստ
	Ծրագրի շարադրանքը ըստ բովանդակության				

	կառուցվածքի				
3.	Գլուխ I. Հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը Հայաստանում 2003-2007թթ. նյութի շարադրանք	Հայաստանում Կոռուպցիայի մակարդակի գնահատականը, գերիշխող տեսակները, բնագավառներն ու ոլորտները	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	հունվար 2008	տեղացի փորձագետ
		ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա միջոցառումների իրականացման 2003-2007թթ. ծրագրի արդյունքները	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	փետրվար-մարտ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետի զեկույց
		Կոռուպցիայի դեմ պայքարում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունները:	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	մարտ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետների աջակցություն
		Հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը Հայաստանում 2003-2007թթ. Գլուխ I.նյութի քննարկում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մարտ -ապրիլ 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկման կազմակերպում
		Հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը Հայաստանում 2003-2007թթ. Գլուխ I.նյութի քննարկում ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողովում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, փորձագիտական խումբ	մարտ -ապրիլ 2008	հանձնաժողովի նիստ
4.	Գլուխ II. ՀՀ Հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը 2009-2012թթ. նյութի շարադրանք	ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի արդյունավետ, համակարգված քաղաքականությունը: Հակակոռուպցիոն քաղաքականություն	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	փետրվար-մարտ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն

		իրականացնող մարմին կամ մարմիններ			
		ՀՀ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի հիմնական (առաջնահերթ) ուղղություններն ու խնդիրները ՀՀ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի հիմնական սկզբունքները,նպատակներն ու ակնկալվող արդյունքները	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	փետրվար-մարտ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն
		Հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը Հայաստանում 2009-2012թթ. Գլուխ II.նյութի քննարկում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	ապրիլ-մայիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը Հայաստանում 2009-2012թթ. Գլուխ II.նյութի քննարկում ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողովում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, փորձագիտական խումբ	ապրիլ-մայիս 2008	հանձնաժողովի նիստ
5.	Գլուխ III. Կոռուպցիայի դեմ պայքարի հիմնական միջոցները նյութի շարադրանք	Կոռուպցիայի դեմ պայքարի կանխարգելման միջոցները	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	հունվար-մարտ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետների աջակցություն, եզրակացություն
		Կոռուպցիայի քրեականացումը և	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	փետրվար-ապրիլ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային

		իրավապահ գործունեությունը			փորձագետների աջակցություն
		Կադրերի պատրաստումը և վերապատրաստում, կոռուպցիայի մասին տեղեկատվության կառավարում	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	մարտ 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետների աջակցություն
		Կոռուպցիայի դեմ պայքարում քաղաքացիական հասարակության աջակցությունը	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ	ապրիլ-մայիս 2008	տեղացի փորձագետ և միջազգային փորձագետների աջակցություն և եզրակացություն
		Գլուխ III. «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի կանխարգելման միջոցները» բաժնի նյութի քննարկում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մարտ 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ III. «Կոռուպցիայի քրեականացումը և իրավապահ գործունեությունը» բաժնի նյութի քննարկում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	ապրիլ 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկման կազմակերպում
		Գլուխ III. «Կոռուպցիայի դեմ պայքարում քաղաքացիական հասարակության աջակցությունը» բաժնի նյութի քննարկում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մայիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ III. Կոռուպցիայի դեմ	ՀՀ հակակոռուպցիոն	հունիս 2008	հանձնաժողովի նիստ

		պայքարի հիմնական միջոցները նյութի քննարկում ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողովում	ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, փորձագիտական խումբ		
6.	Գլուխ IV. ՀՀ հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը հանրային կառավարման, տնտեսության առանձին ոլորտներում ու ճյուղերում նյութի շարադրանք	Գործադիր իշխանության մարմիններ	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետներ, համապատասխան պետական կառավարման մարմինների ներկայացուցիչներ	փետրվար-մայիս 2008	տեղացի կարճաժամկետ և երկարաժամկետ փորձագետներ, միջազգային փորձագետների աջակցություն և եզրակացություն
		Օրենսդիր իշխանության մարմիններ	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ, համապատասխան կառավարման մարմին	փետրվար-մայիս 2008	տեղացի կարճաժամկետ փորձագետներ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն
		Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ, համապատասխան պետական կառավարման մարմին	փետրվար-մայիս 2008	տեղացի կարճաժամկետ փորձագետներ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն
		Դատական և Դատախազական մարմիններ	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ, համապատասխան պետական կառավարման մարմիններ	փետրվար-մայիս 2008	տեղացի փորձագետներ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն
		ֆինանսական հատված և աուդիտ	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ, համապատասխան պետական կառավարման մարմիններ	ապրիլ-հունիս 2008	տեղացի փորձագետներ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն
		Քաղաքական հատված կամ քաղաքական կոռուպցիա	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ,	ապրիլ-հունիս 2008	տեղացի կարճաժամկետ փորձագետներ և միջազգային փորձագետների եզրակացություն
		Մասնավոր հատված	փորձագիտական խմբի	ապրիլ-հունիս 2008	տեղացի կարճաժամկետ

			պատասխանատու փորձագետ, համապատասխան պետական կառավարման մարմին		փորձագետներ և միջազգային փորձագետների աջակցություն և եզրակացություն
		Գլուխ IV. Գործաղիր իշխանության մարմիններ բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	հունիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. Օրենսդիր իշխանության մարմիններ բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մայիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մայիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. Դատական և Դատախազական մարմիններ բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մայիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. ֆինանսական	ՀՀ հակակոռուպցիոն	հունիս 2008	Կլոր սեղան կամ

		հատված և առդիտ բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ		աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. Քաղաքական հատված կամ քաղաքական կոռուպցիա բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	հունիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. Մասնավոր հատված բաժնի հանրային քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	մայիս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ IV. ՀՀ հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը հանրային ծառայությունների, տնտեսության առանձին ոլորտներում ու ճյուղերում նյութի քննարկում ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողովում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, փորձագիտական խումբ	հուլիս 2008	հանձնաժողովի նիստ
7.	Գլուխ V. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման	Գլուխ V. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի	փորձագիտական խմբի պատասխանատու փորձագետ,	փետրվար-հուլիս 2008	տեղացի փորձագետներ և միջազգային փորձագետների աջակցություն և

	համակարգ	մոնիտորինգի և գնահատման համակարգ բաժնի նյութի շարադրանք			եզրակացություն
		Գլուխ V. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման համակարգ բաժնի նյութի քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	օգոստոս 2008	Կլոր սեղան կամ աշխատանքային սեմինար քննարկումների կազմակերպում
		Գլուխ V. ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման համակարգ բաժնի նյութի քննարկումներ ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողովում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, փորձագիտական խումբ	օգոստոս 2008	հանձնաժողովի նիստ
8.	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի առաջին աշխատանքային տարբերակ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի առաջին աշխատանքային տարբերակի քննարկում մոնիտորինգի հանձնաժողովում և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգի հանձնաժողով, պետական կառավարման մարմինների ներակայացուցիչներ, փորձագիտական խումբ, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	օգոստոս 2008	հանձնաժողովի նիստ, համատեղ կոնֆերանս
		ՀՀ հակակոռուպցիոն	ՀՀ հակակոռուպցիոն	օգոստոս 2008	կոռուպցիայի դեմ պայքարի

		ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի առաջին աշխատանքային տարբերակի քննարկում կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի նիստում	ռազմավարական ծրագրի մոնիտորինգի հանձնաժողով		խորհրդի նիստ
9.	Գլուխ VI.ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումները	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագրի նախագծի մշակում	պետական կառավարման մարմինների ներակայացուցիչներ, փորձագիտական խումբ	օգոստոս- սեպտեմբեր 2008	տեղացի փորձագետներ
		ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագրի նախագծի քննարկում մոնիտորինգի հանձնաժողովում և կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի նիստում	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի մոնիտորինգի հանձնաժողով	սեպտեմբեր-հոկտեմբեր 2008	հանձնաժողովի և խորհրդի նիստեր
10.	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագրի վերջնական տարբերակ (նախագիծ)	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագրի վերջնական տարբերակ (նախագիծ)-ի ներկայացում ՀՀկառավարության հաստատմանը	ՀՀ կառավարության աշխատակազմ	նոյեմբեր-դեկտեմբեր 2008	
		ՀՀ կառավարության կողից հաստատված « ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2009-2012թթ. միջոցառումների ծրագրի» տպագրում, ներկայացում քաղաքացիական հասարակությանը	ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարական ծրագրի մոնիտորինգի հանձնաժողով ՀՀ կառավարության աշխատակազմ, Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	դեկտեմբեր 2008	իրազեկման և քարոզարշավների կազմակերպում(տեղեկատվական թերթիկներ, բրոշուրներ, հեռուստահաղորդումներ, հարցազրույցներ)